

VON F 2019/00429 003

Inhämtande av samtycke

Gäller för verksamhetsområde : Vård och omsorgskontorets hälso- och sjukvård

Framtagen av: Medicinskt ansvariga

Ersätter: VON F 2017/00213 , VON F 2017/00214

Giltig från och med: 2019-10-07

1. INLEDNING	2
2. ANSVAR	2
2.1 MEDICINSKT ANSVARIG	2
2.2 VERKSAMHETSCHEF	2
2.3 HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSPERSONAL	2
3. OLIKA FORMER AV SAMTYCKEN	2
3.1 SAMTYCKE FRÅN DEN ENSKILDE	3
3.2 SAMTYCKE FRÅN GOD MAN OCH FÖRVALTARE	3
3.3 SAMTYCKE FRÅN ANHÖRIG	3
3.4 PERSONAL	4
4. NÖDRÄTT	4
5. SAMTYCKETS INHÄMTANDE	4
6. KVALITETSREGISTER	4
REFERENSER	5

1. Inledning

Alla hälso- och sjukvårdsåtgärder bygger på frivillighet och kräver ett samtycke¹. Hälso- och sjukvården ska utforma sina insatser utifrån den enskildes individuella behov och förutsättningar. Patienten ges individuellt anpassad information om sitt hälsotillstånd och om de metoder för undersökning, vård och behandling som finns. Om information inte kan lämnas till patienten kan den istället lämnas till en närstående om det inte finns hinder.

För information om samtycke gällande skyddsåtgärder se aktuell riktlinje för användning av skyddsåtgärder inom vård- och omsorgskontorets verksamheter²

2. Ansvar

2.1 Medicinskt ansvarig

Har det övergripande ansvaret för att upprätta direktiv för samtycke samt att följa upp att dessa efterföljs.

2.2 Verksamhetschef

Ansvarar för att direktivet för samtycke är känt och tillämpas i verksamheten. Verksamhetschef har ansvar för att verksamheten alltid inhämtar samtycke från patient innan hälso- och sjukvårdarbetsuppgifter utförs så att dessa inte innebär olaga tvång. All personal ska ha information om gällande samtycken. Verksamhetschefen ska hålla de etiska frågorna kring samtycke levande och ansvarar för att information om samtyckesdirektivet ingår i all personals introduktion.

2.3 Hälso- och sjukvårdspersonal

Ansvara för att vid all planering av vård säkerställa att samtycke från brukaren har inhämtats. Sjuksköterska, arbetsterapeut eller fysioterapeut/sjukgymnast ska dokumentera patientens samtycke i patientjournalen. All personal ska ha information om gällande samtycken.

3. Olika former av samtycken

Samtycke innebär i generell mening acceptering eller godtagande av föreslagna åtgärder.

Förutsättningar för ett samtyckes rättsliga giltighet är att;

- det har lämnats av någon som är behörig att förfoga över det aktuella intresset,
- den samtyckande är kapabel att förstå innebörden av samtycket,
- vederbörande har haft full insikt om relevanta omständigheter,

---

¹ Patientlag (2014:821)

² Riktlinje för användning av skyddsåtgärder inom vård och omsorg

- samtycket har lämnats frivilligt,
- samtycket är allvarligt menat.

Även om ett samtycke uppfyller alla förutsättningar för giltighet vid tidpunkten när det ges, medför det inte att samtycket gäller för all framtid. En person kan när som helst återkalla ett samtycke. Detta kan ske muntligt eller genom att med sitt agerande visa att hon eller han inte samtycker. Även om samtycket inte återkallas kan det också av andra skäl upphöra att gälla.

Samtycke från den enskilde krävs innan vårdpersonal tar del av information hos annan vårdgivare inom annan huvudman (sammanhållen journalföring). Det finns gemensamma rutiner för samarbete vid överföring av patientuppgifter mellan vårdgivare i östra länsdelen.³

- Samtycke till utlämnande av vårddata.
- Samtycke till sammanhållen journalföring.

3.1 Samtycke från den enskilde

Uttryckligt samtycke innebär att man aktivt antingen skriftligen eller muntligen eller genom t.ex. en jakande nick ger sitt samtycke till en viss åtgärd.

Konkluderat samtycke består i att den enskilde agerar på ett sätt som underförstått visar att han eller hon samtycker, t.ex. genom att underlätta åtgärdens genomförande.

Presumerat samtycke bygger på att den som ska vidta åtgärden förutsätter att den är förenlig med den enskildes vilja utan att samtycket har kommit till uttryck.

Inre samtycke avser situationer då den enskilde är fullt medveten om vad som planeras och faktiskt samtycker till åtgärden i fråga, men inte på något sätt låter detta samtycke komma till uttryck. Det går i denna situation endast att anta eller presumera att den enskilde samtycker. Ett sådant antagande måste bygga på att den berörde har informerats om den planerade åtgärden och då inte har gett uttryck för någon motvilja mot att den genomförs.

Hypotetiskt samtycke beskrivs ibland som en särskild form av presumerat samtycke. Med hypotetiskt samtycke innebär det att patienten inte har kunnat ta ställning och uttryckt sitt samtycke till exempel vid medvetslöshet.

3.2 Samtycke från god man och förvaltare

En god man eller förvaltare kan inte samtycka till vård och omsorg mot den enskildes vilja eller till användning av skyddsåtgärder.

3.3 Samtycke från anhörig

Anhöriga och andra närstående har inte några rättsliga befogenheter att agera som ställföreträdare för en vuxen person. Det innebär att anhöriga eller annan närstående inte kan samtycka till vård eller omsorg mot den enskildes vilja eller

---

³ Rutin avseende samtycke om att ta del av vårddata Östra länsdelen

till användning av skyddsåtgärder. Samtycke från den enskilde får inte förväxlas med möjligheten att informera närstående om informationen inte kan ges till patienten. Med undantag för beslut enligt lagen om framtidsfullmakt⁴

3.4 Personal

Personal kan inte sanktionera eller medverka till skyddsåtgärder, som vidtas av anhöriga utan samtycke från den enskilde. Anhöriga kan inte heller beordra personal eller ställa krav på att personal ska utföra vård eller omsorg mot en persons vilja eller att använda olika skyddsåtgärder.

4. Nödrätt

Det enda tillfället när man inte kan inhämta samtycke är när man handlar i så kallat nödvärn. Bestämmelserna innebär att den som handlar i nöd för att avvärja fara för liv eller hälsa under vissa förutsättningar kan vara fri från ansvar. Handlingen måste stå i proportion till den fara som föreligger. Situationen måste dock vara sådan att det finns en verklig allvarlig och överhängande fara för liv eller hälsa.

5. Samtyckets inhämtande

Direktivet beskriver de olika ansvarsnivåerna inom vård- och omsorg i kommunen samt olika former av samtycke. Det går inte att i förväg beskriva alla de olika situationer som kan uppstå inom omsorg, vård och behandling. Varje situation där behov av inhämtande av samtycke krävs är unik för varje enskild individ och ytterst är det den legitimerade personalen som måste tillse att det sker på ett säkert och lagenligt sätt.

6. Kvalitetsregister

Innan personuppgifter registeras i kvalitetsregister ska den enskilde informeras. Personuppgifter får inte registreras i ett kvalitetsregister om personen motsäger sig det. Dock kan bedömningar enligt kvalitetsregister utföras utan att de registreras. För den som inte tillfälligt saknar förmåga att ta ställning får uppgifter registreras om;

1. Dennes inställning har så långt som möjligt kartlagts.
2. Det inte finns anledning att anta att den enskilde skulle motsätta sig.

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska alltid ge anpassad information om syftet med registrering i kvalitetsregistret och vad registreringen innebär.

---

⁴ Lag (2017:310) om framtidsfullmakter

Referenser

SFS 2017:30 Hälso- och sjukvårdslagen

SFS 2001:453 Socialtjänstlagen

SFS 2008:355 Patientdatalagen

SFS 2009:400 Offentlighets- och sekretesslagen

SFS 1962:700 Brottsbalk

SFS 2010:659 Patientsäkerhetslagen